

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ
ІМЕНІ ІВАНА ЗЯЗЮНА

Я.М. ПИЛИНСЬКИЙ

ОСВІТА СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ: ДОСВІД США

Методичні рекомендації

Київ – 2019

Рекомендовано до друку вченою радою Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (протокол № 8 від 24 червня 2019 р.)

Рецензенти:

Авшенюк Н.М. – доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України;

Буніятова І.Р. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри германської філології Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка.

Пилинський Я.М. Освіта соціальних працівників: досвід США: Метод. рек. / Я.М. Пилинський. – Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2019. – 39 с

У методичних рекомендаціях сформульовано актуальність проблем соціальної роботи на сучасному етапі розвитку українського суспільства, розкрито, зокрема такі теми – соціальна робота як наука, як навчальна дисципліна, як професійна діяльність. Розглянуто поняттєво-категорійний апарат соціальної роботи. Крім того, у ній подано методи вивчення досвіду соціальної роботи у США, а також рекомендації з вивчення джерел: міжнародних та національних документів, навчальних планів, програм, підручників, посібників, тестів, творчих робіт, вивчення статистичних даних. Розкрито головні напрями розвитку соціальної роботи у світовому культурно-освітньому середовищі, висвітлено роль держави як системи соціального опікування, проблеми взаємовідносин професійної і волонтерської соціальної роботи.

Для наукових і науково-педагогічних працівників, аспірантів, докторантів, викладачів і студентів вищих навчальних закладів, педагогічних працівників середніх загальноосвітніх.

© Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна
НАПН України, 2019

ЗМІСТ

Концептуальна основа методичних рекомендацій.....	5
Вступ	5
Актуальність проблеми	6
Предмет вивчення	7
Основні теми навчання	12
Пояснювальна записка до процесу навчання	13
Зміст самостійної роботи з дисципліни «освіта соціальних працівників: досвід США»	17
Теми для самостійного вивчення й поглибленого опрацювання	17
Змістовий модуль 1. Характеристика основних аспектів розвитку соціальної роботи у США	17
Тема 1. Методологічні і методичні аспекти вивчення досвіду соціальної роботи	18
Тема 2. Історія і сучасні тенденції розвитку соціальної роботи	18
Тема 3. Правові акти та роль громадських організацій у розробці і здійсненні інтеграційної політики у сфері соціальної роботи, соціальної освіти у США	19
Змістовий модуль 2. Моделі та технології соціальної роботи у США	20
Тема 4. Концептуально-організаційні моделі соціальної роботи і соціальної освіти у США.....	20
Тема 5. Технології здійснення соціальної роботи з окремими категоріями реципієнтів	21
Тема 6. Соціальна робота та підготовка соціальних працівників в США	23
Змістовий модуль 3. Системи соціальної роботи та соціальної освіти у США	24
Тема 7. Розвиток програм із соціальної роботи і соціальної освіти у США: традиції та сучасність	24

Тема 8. Система навчання соціальної роботи у США: бакалаврські і магістерські програми	25
Тема 9. Становлення і розвиток системи соціальної роботи в Україні в умовах децентралізації	25
Тема 10. Система управління соціальною роботою в Україні. Соціальні служби України	26
Теми рефератів	27
Настанови до написання реферату	28
Індивідуальні завдання для студентів з курсу «освіта соціальних працівників: досвід США»	29
Методичні вказівки до виконання індивідуальних завдань	30
Питання для самоконтролю	31
Список рекомендованої літератури	33

КОНЦЕПТУАЛЬНА ОСНОВА МЕТОДИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ

Протягом останніх років в усьому світі спостерігаються прискорені зміни на ринку праці. Старі професії, відомі століттями, якщо і не зникають повністю, то втрачають численні лави працівників, престиж і затребуваність у суспільстві. Натомість з'являються нові, донедавна ще не відомі види діяльності, які, як правило, не підпадають під уже звичну класифікацію виробничої чи не виробничої діяльності. Найчастіше їх відносять до відносно нової, проте стрімко зростаючої сфери послуг, діяльність у якій з кожним роком охоплює все більше працівників, все більше галузей виробничої і невиробничої діяльності. Навчання соціальної роботи спрямоване на поліпшення повсякденного життя широких верств населення, що не мають змоги самостійно подбати про це і потребують допомоги громади чи держави.

Вступ

Серед країн, де особливого розмаху набуло поширення нових видів діяльності особливе місце належить США. Тут вже багато років поспіль добродійна діяльність плідно поєднується з діяльністю державних інституцій та допомагає громадам творити належні умови для існування всіх без винятку своїх членів. Саме у США серед невиробничих галузей особливо стрімким зростанням вирізняється одна, дуже важлива, що об'єднує під однією назвою, чи то охоплює за допомогою одного поняття, чимало видів різномірної діяльності: мова йде про соціальну роботу.

Так, за даними Бюро статистики праці міністерства праці США [Statistics on Social Work Education in the United States] (BLS), соціальна робота є однією з найбільш швидко зростаючих спеціальностей у Сполучених Штатах. Очікується, що кількість працівників, зайнятих у цій сфері, зросте на 25% в період між 2010 і 2020 роками. Вже сьогодні понад 650 тис. осіб здобули цю спеціальність у вищих Сполучених Штатах та вже працюють на робочих місцях.

Як відомо, в Україні багато років також ведеться активна соціальна робота, проте ця галузь зростає не так стрімко, хоча численні виші вже давно готують професійних соціальних працівників. Досвід США за умови ширшої підтримки в українському суспільстві має допомогти краще зрозуміти ті можливості, які ще недостатньо реалізовані у нашому суспільстві і реалізація яких мала б зробити його не лише гуманнішим, але і значно розвиненішим і, зрештою, демократичнішим, створивши додаткові можливості для громадян України перейти від розмов про створення нової справедливої країни до втілення цієї мети у повсякденне життя.

Актуальність проблеми

Економічні перетворення, що відбуваються на сучасному етапі становлення української державності, а також процеси демократизації та розбудови громадянського суспільства супроводжуються трансформацією суспільного життя, змінами в соціальній сфері. Нові суспільно-економічні відносини значною мірою впливають на формування соціальної політики, діяльність різних соціальних інститутів.

Для успішного соціального розвитку суспільства в умовах сьогодення дуже важливо зосередити увагу на вирішенні проблем забезпечення соціальних гарантій і соціального захисту різних груп населення, створенні умов для їх адаптації в соціальному середовищі: сім'ї, шкільному колективі, територіальній громаді. Ці завдання можуть бути успішно вирішені лише за умови створення дієвих та ефективних у своїй діяльності соціальних служб, активної участі в соціально-педагогічній роботі фахівців соціальної сфери та власне користувачів соціальних послуг.

Вітчизняна соціально-педагогічна практика ведення соціальної роботи, враховуючи особливості суспільно-економічного розвитку, має базуватися на інтеграції зусиль, засобів і можливостей різних державних та неурядових організацій на всіх рівнях, і насамперед на рівні територіальної громади, з

метою проведення соціально-педагогічної роботи з різними групами населення та окремими громадянами, організації заходів щодо залучення членів громади до вирішення власних проблем, сприяння їхній активній участі у суспільному житті. Впродовж останніх років пріоритетною у проведенні соціальної роботи стала територіальна громада як соціальне середовище, місце соціального буття громадян та фактор їх соціалізації.

Як і в Україні, багато громад в усьому світі занепокоєні загостренням соціальних та економічних проблем, що погіршують соціальне становище громадян. Спеціальні урядові програми, націлені на їх вирішення, не дають очікуваних результатів.

В Україні негайного вирішення потребують проблеми соціального сирітства, злочинності неповнолітніх, наркоманії та інших залежностей серед громадян, насильство щодо дітей і жінок, погіршення стану здоров'я та багато інших соціальних проблем. Стає більш чітким розуміння, у тому числі на рівні територіальної громади, що ці проблеми є не ізольованими, а глибоко взаємопов'язаними.

Предмет вивчення

Як відомо, будь яка професія потребує тривалого навчання, до якого у Сполучених Штатах нині намагаються залучити кожного громадянина. А соціальна робота потребує особливих навичок і здібностей, навчити яких і розвинути, покликані численні програми що їх пропонують вищі по всій території країни.

Нині соціальні працівники – це висококваліфіковані й досвідчені фахівці. Останніми роками у цій сфері у США працюють тільки ті, хто має ступінь бакалавра, магістра або доктора із соціальної роботи, ті, хто пройшов належну практику під наглядом інших професійних соціальних працівників.

На основі щорічних обрахунків, проведених Радою із соціальної роботи у вищих навчальних закладах та звіту із освітньої роботи, у вищих США у 2016 році навчалось 35107 студентів старших і молодших курсів, натомість

уже у 2018 загалом навчалось 88727; крім того, якщо у 2011 році 5262 студентів навчалися дистанційно, то у 2016 році таких було вже 26093. Загальне число учнів із студентів-очників на магістерських програмах було 30755; а студентів-заочників на магістерських програмах – 18481. Стаціонарно навчалось у докторантурі 1815 осіб; крім того, ще 760 докторантів, які навчалися заочно та дистанційно¹. Зростання кількості тих, хто виявляє бажання оволодіти цим фахом, свідчить про зростання попиту на працівників соціальних служб.

У ці роки найбільше студентів навчалось на програмах, що надавали ступень бакалавра за такими напрямками: допомога літнім людям, захист дітей і допомога дітям, допомога хворим на алкоголізм та наркоманію, допомога у подоланні культурних перешкод, допомога сім'ї, дітям, молоді, молодим сім'ям, соціальна робота у школах, курування справами, допомога хворим та догляд за хворими, правова допомога молоді і дітям. Серед слухачів на цих програмах переважали жінки – 87 %. Більшість були молоді люди у віці до 25 років – 66 % та між 25 – 34 роками – ще 14,5 %.

Водночас варто відзначити, що після закінчення цих програм найбільш затребуваними виявилися ті фахівці, що могли забезпечувати: допомогу дітям, сім'ї, роботу в школі, допомогу хворим та хворим на психічні недуги, правову допомогу, запобігати насильству удома і працювати із потерпілими, допомагати хворим на алкоголізм та наркоманію, по дому, в громаді, а також займатися громадською роботою, плануванням у громаді, допомогою різним групам, реабілітацією, соціальною політикою, допомогою військовим ветеранам, адміністративною роботою.²

Магістерські програми із соціальної роботи певним чином відрізняються від програм для бакалаврів. Так, у 2013 році найбільше були затребувані програми із підготовки соціальних працівників по роботі із літніми людьми –

¹ 2018 Statistics on Social Work Education in the United States [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cswe.org/File.aspx?id=74478> (19.04.2015). – Заголовок з екрану.

² 2013 Statistics on Social Work Education in the United States [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cswe.org/File.aspx?id=74478> (19.04.2015). – Заголовок з екрану.

25 %, шкільних соціальних працівників – 18 %, допомоги хворим на алкоголізм та наркоманію – 11 %, допомоги дітям – 7 %, та менеджмент у неприбуткових організацій – 6,5 %. Решту напрямів діяльності, а саме допомога сім'ям, ветеранам та ін. приблизно кожна обіймає близько 3 % зацікавлених. Гендерний поділ зберігається майже такий, як і у програмі для здобуття ступеня бакалавра – 85 % жінки і 15 % чоловіки. Однак віковий склад очікувано відрізняється: випускників у віці до 25 років – 13 %, а у віці між 25 – 34 роками – 44 %. Досить багато також представників середнього віку 35 – 44 роки. Серед випускників магістерських програм 2013 року таких майже 22 %.

Крім того, існує два наукових ступеня для тих, хто хоче продовжити своє професійне удосконалення: доктор із соціальної роботи та доктор філософії. Навчається на цих програмах порівняно небагато студентів. Так, у 2013 році таких було 455 осіб. З них 76 % – жінки і 24 % – чоловіки. Переважно це викладачі вишів, які підвищують свою кваліфікацію, або ті, що планують надалі займатися дослідницькою роботою у цій галузі. Майже 50 % – громадяни у віці 25 – 34 роки, а також 27 % – пошукувачі у віці 35 – 44 роки.

Таким чином, постійно оновлюється і розвивається основа знань про особливості соціальної роботи, яка охоплює нині чотири основних напрями: 1) знання про соціальні проблеми особливо ті, що пов'язані з бідністю і жорстоким поводженням з дітьми та їхньою бездоглядністю; 2) знання про уразливі групи населення, такі як літні люди, члени етнічних меншин та громадяни з обмеженими можливостями, особливо ті, хто страждає від пригноблення, дискримінації та соціальної ізоляції; 3) знання про формування стратегії втручання і допомоги на рівні особистості, сім'ї, групи, спільноти і країни; 4) знання про взаємодію між окремими особистісними чинниками і соціальними, економічними, політичними та культурними, які становлять основу соціальних проблем.

Нині у США створено спеціальні умови задля заохочення наукових досліджень і розробки теорії у галузі соціальної роботи. Отже, соціальні працівники та вчені разом беруть участь у численних дослідженнях і разом розробляють наукові теорії, а також перевіряють їх на відповідність практичному стану справ та разом використовують результати для вирішення конкретних практичних завдань.

Крім того, для кращої координації такої роботи створено чимало неформальних професійних об'єднань та професійних асоціацій. Наприклад, Національна асоціація соціальних працівників, створена шляхом об'єднання окремих організацій заснованих у першій половині 20-го століття, об'єднує у своїх лавах понад 132 тис. активних членів³.

Разом з тим, у 1952 році було створено Раду з освіти в галузі соціальної роботи [Council on Social Work Education] (CSWE). Нині до неї входить понад 2,5 тисячі провідних науковців та практиків з різних освітніх та професійних установ, закладів соціального забезпечення тощо. Нещодавно Радою з акредитації вищих навчальних закладів її було визнано відповідальною за акредитацію освіти у галузі соціальної роботи в США.

Ця Рада як національне об'єднання освітніх програм із соціальної роботи (CSWE) та окремих фізичних осіб, забезпечує постійне підвищення якості соціальної роботи та її професійного практичного забезпечення, що сприяє зростанню рівня благополуччя як окремих людей, так і родин та всієї спільноти шляхом подолання соціальної нерівності та встановлення соціальної та економічної справедливості. CSWE здійснює свою місію у сфері вищої освіти шляхом створення і підтримки національних стандартів акредитації для бакалаврських та магістерських програм у галузі соціальної роботи, сприяє розвитку профільних факультетів, бере участь у міжнародному співробітництві, в сфері соціальної роботи та підтримує наукові дослідження⁴.

³ The National Association of Social Workers [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.naswdc.org/nasw/default.asp> (19.04.2015). – Заголовок з екрану.

⁴ About NASW [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cswe.org/Accreditation.aspx> (19.04.2015). – Заголовок з екрану.

Водночас активну роботу здійснює Асоціація рад із соціальної роботи, що є також некомерційною організацією, яка об'єднує представників факультетів де навчають соціальної роботи у США та Канаді. Рада займається регулюванням соціальної роботи і вбачає свою місію у зміцненні захисту населення шляхом надання підтримки, послуг та консультацій для своїх членів.

У партнерстві з CSWE Рада провадить різноманітну освітню діяльність серед своїх членів та обмін досвідом, а також освітні ініціативи, засновані на експериментальній базі, сприяє проведенню ліцензування розробок, створених для підвищення кваліфікації студентів і викладачів. Також члени ради допомагають забезпечувати громадську безпеку та поширювати етичні норми і цінності серед соціальних працівників⁵. Разом з тим Рада розробила законодавчі ініціативи щодо регулювання надання послуг у сфері охопленої соціальною роботою.

Нині соціальні працівники задіяні у багатьох галузях громадського та державного життя.

Професійні соціальні працівники беруть участь в усіх життєвих справах громад, в школах, лікарнях, психіатричних клініках, центрах для літніх людей, на виборних посадах, у приватному секторі, а також працюють у в'язницях, у військових установах, у різноманітних корпораціях, численних державних та приватних установах, які обслуговують як окремих осіб, так і сім'ї громадян. Вони досить часто очолюють спеціальні агенції із надання соціальних і суспільних послуг.

Згідно із даними Агенції із надання наркологічних послуг та підтримки психічного здоров'я [Substance Abuse and Mental Health Service Administration](SAMHSA), професійні соціальні працівники є найбільшою в США групою постачальників послуг у галузі психіатрії. Нині у країні працює

⁵ The Association of Social Work Boards [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.aswb.org/about/> (19.04.2015). – Заголовок з екрану.

понад 200000 відповідно підготовлених соціальних працівників, що суттєво більше ніж психіатрів, психологів і психіатричних медсестер усіх разом. Федеральний закон і Національні інститути охорони здоров'я визнають соціальну роботу однією з п'яти основних професій в галузі психічного здоров'я.

Крім того, Департамент США у справах ветеранів має у своєму штаті понад 10 000 професійних соціальних працівників. Це один з найбільших роботодавців для магістрів у галузі соціальної роботи у Сполучених Штатах. Також понад 40 % добровольців, що беруть участь у роботі Американського Червоного Хреста є професійними соціальними працівниками. Тисячі соціальних працівників працюють на національних, державних і місцевих виборних посадах, серед них двоє американських сенаторів і сім конгресменів.

Досвід Сполучених Штатів свідчить, що у 21 столітті соціальна робота, яка виростала із особистої доброчинності, взаємодопомоги приватних осіб, стала важливою галуззю діяльності всього суспільства, а тому потребує не лише наукового осмислення, але і достойної репрезентації в освітній галузі країни, яка прагне бути серед найбільш цивілізованих і розвинених у цьому світі.

Основні теми навчання

1. Організаційні засади професійного розвитку соціальних працівників у США.

Вся діяльність у США в галузі соціальної роботи здійснюється під контролем CSWE (Рада з освіти в галузі соціальної роботи) та за умови надання цією радою акредитації. Станом на 2018 рік існувало 521 акредитована програма навчання бакалаврів та 262 програми навчання магістрів. Крім того на стадії апробації перебуває 16 програм для бакалаврів з підготовки фахівців із соціальної роботи та 30 програм для магістрів.

Постійно оновлюється і розвивається основа знань про особливості соціальної роботи, яка охоплює нині чотири основних напрями: 1) знання про соціальні проблеми особливо ті, що пов'язані з бідністю і жорстоким поведінням з дітьми та їхньою бездоглядністю; 2) знання про уразливі групи населення, такі як літні люди, члени етнічних меншин та громадяни з обмеженими можливостями, особливо ті, хто страждає від пригноблення, дискримінації та соціальної ізоляції; 3) знання про формування стратегії втручання і допомоги на рівні особистості, сім'ї, групи, спільноти і країни; 4) знання про взаємодію між окремими особистісними і соціальними, економічними, політичними та культурними чинниками, які лежать в основі соціальних проблем.

2. Педагогічні умови професійного розвитку соціальних працівників у США.

У 1952 році у США було створено Раду з освіти в галузі соціальної роботи [Council on Social Work Education] (CSWE). До неї входить понад 2,5 тисячі провідних науковців та практиків з різних освітніх та професійних установ, закладів соціального забезпечення тощо. Рада, як національне об'єднання освітніх програм з соціальної роботи та окремих фізичних осіб, забезпечує постійне підвищення якості соціальної роботи та її професійного практичного забезпечення. CSWE здійснює свою місію у сфері вищої освіти шляхом створення і підтримки національних стандартів акредитації для бакалаврських та магістерських програм у галузі соціальної роботи, сприяє розвитку профільних факультетів, бере участь у міжнародному співробітництві, в сфері соціальної роботи та підтримує наукові дослідження.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА ДО ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ

Самостійна робота студентів у рамках навчальної дисципліни «Освіта соціальних працівників: досвід США» передбачає формування самостійності у здобутті знань, способах оволодіння складними вміннями і навичками бачити зміст та мету роботи, організовувати власну самоосвіту, вміння по-новому

підходити до вирішення питань, оптимізувати пізнавальну і розумову активність і самостійність, здатність до творчості.

Чітке планування є необхідною умовою для успішної самостійної роботи. Наукою і практикою встановлено, що лише самостійна робота дасть змогу студенту засвоїти систему знань, глибоко вникнути в суть науки, оволодіти необхідними навичками, розвинути свої здібності і таланти. Без добре організованої та планомірно здійснюваної самостійної роботи немає і не може бути справжньої вищої освіти та наукового пізнання.

Самостійна робота, будучи найважливішим засобом освіти, має будуватися на основі наукової організації розумової праці, яка потребує дотримання таких положень:

- визначати свої можливості, знати свої позитивні сторони і недоліки, особливості своєї пам'яті, уваги, мислення, волі;
- зобразити найбільш придатні для себе методи самостійної роботи і піклуватися про їх удосконалення;
- починаючи роботу, визначити її мету (навіщо я працюю, чого маю досягти в своїй роботі);
- скласти план роботи і працювати, дотримуючись цього плану (що і в який термін я маю виконати);
- здійснювати самоконтроль, самоперевірку в процесі роботи;
- вміти створити сприятливу обстановку для своєї роботи і постійно поліпшувати її;
- виконувати вимоги гігієни праці, створювати гігієнічні умови для праці;
- працювати щодня, систематично, а не від випадку до випадку.

В умовах організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі, збільшення обсягу навчального матеріалу, рекомендованого студентам для самостійного опанування, неможливо обійтись без самостійної роботи студентів як в аудиторний час, так і під час самостійної роботи.

Індивідуальний пошук знань важливий, адже сприяє розвитку допитливості, зацікавленості, орієнтує на дослідницьку роботу теоретичного або дослідно-експериментального характеру.

Активну участь в організації самостійної роботи студентів бере викладач, який, враховуючи освітні можливості студентів, чітко визначає обсяг та складність самостійної роботи; рекомендує різноманітні форми самостійної роботи; допомагає оволодівати методами самостійної роботи; періодично здійснює контроль за перебігом самостійної роботи студентів.

Метою навчальної дисципліни «Освіта соціальних працівників: досвід США» є оволодіння студентами теоретичними основами та загальними технологіями соціальної роботи; застосування технологій соціальної та реабілітаційної роботи в зарубіжних країнах; набуття знань щодо змісту технологій соціальної роботи за рубежом з особами, що мають особливі потреби.

У результаті засвоєння матеріалу студент повинен:

знати:

- характеристику загальних технологій соціально-педагогічної діяльності і технологій організації соціально-педагогічної роботи з різними групами клієнтів;
- можливості та умови ефективної реалізації загальнонаукових та специфічних методів у практиці соціально-педагогічної роботи;
- історію виникнення соціально-педагогічної роботи;
- зарубіжний досвід підготовки соціального педагога;
- основні аспекти підтримки дітей та молоді за рубежом та сучасний стан соціально-педагогічної роботи у США.

вміти:

- добирати та адаптувати технології, методи та прийоми реалізації завдань соціально-педагогічної діяльності відповідно до мети, особливостей реципієнтів допомоги і реальної ситуації;

- проектувати, планувати, організовувати та аналізувати організаційні форми соціально-педагогічної діяльності;
- будувати стратегію соціально-педагогічної роботи, спрямовану на саморозвиток особистості дитини та молодшої людини, реалізацію її творчого потенціалу, здібностей, задатків;
- активізувати зусилля реципієнтів допомоги (індивіди, групи, спільноти) на вирішення власних проблем;
- давати об'єктивну оцінку соціальній політиці.

Дисципліна «Освіта соціальних працівників: досвід США» розрахована на 46 годин: з них 20 год – на самостійну роботу; 16 год – на лекції; 10 год – на семінари.

Засоби контролю знань студентів з дисципліни:

- *поточний контроль* студентів проводиться з метою перевірки засвоєння ними основних положень лекційного матеріалу. Він здійснюється на семінарських заняттях, шляхом опитування (письмового та усного), тестування, прослуховування доповідей та рефератів студентів, оцінки якості відповідей на контрольні запитання та індивідуальні та творчі завдання;
- *підсумковий (модульний) контроль* – здійснюється шляхом аналізу результатів модульних контролів студентів за темами навчальної дисципліни. Підсумкова оцінка розраховується як сумарний бал успішності кожного студента за заліковими модулями навчальної дисципліни та під час проведення іспиту за означеним у навчальній програмі переліком питань;
- *підсумково-модульний контроль дисципліни* здійснюється з урахуванням середньозваженого усіх оцінок за залікові модулі. Підсумково-модульна оцінка може перескладатися з метою її підвищення в період проведення тижнів академічного контролю за означеним у навчальній програмі переліком питань.

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ОСВІТА СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ: ДОСВІД США»

Самостійна робота студентів є основною формою оволодіння знаннями у вільний від аудиторних занять час.

До самостійної роботи належать такі види робіт, які студенти виконують під час підготовки до аудиторних занять, у процесі виконання індивідуальних завдань, навчально-пошукової або науково-дослідної діяльності. Це не залежить від того, здійснюється робота за умов консультування викладачем, або без його участі; поза розкладом або за розкладом, що регламентує самостійну підготовку.

З дисципліни «Освіта соціальних працівників: досвід США» рекомендуються такі види самостійної роботи:

- самостійне вивчення й поглиблене опрацювання певних тем та окремих питань;
- вивчення матеріалу лекцій за конспектами, підручниками і спеціальною літературою;
- підготовка до семінарських занять за допомогою статей з наукових періодичних журналів та авторефератів дисертацій;
- виконання індивідуальних завдань;
- виконання творчих завдань;
- підготовка до контрольних робіт та модульного тестування; - написання рефератів; - підготовка доповідей на студентські наукові конференції.

ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ Й ПОГЛИБЛЕНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

Характеристика основних аспектів розвитку соціальної роботи у США

Тема 1. Методологічні і методичні аспекти вивчення досвіду соціальної роботи

Під час самостійного вивчення навчального матеріалу доцільно звернути увагу на *наступні аспекти*:

Актуальність проблем соціальної роботи на сучасному етапі розвитку українського суспільства. Соціальна робота як наука. Соціальна робота як навчальна дисципліна.

Соціальна робота як професійна діяльність. Поняттєво-категорійний апарат соціальної роботи.

Методи вивчення досвіду соціальної роботи у США. Вивчення джерел: міжнародних та національних документів, навчальних планів, програм, підручників, посібників, тестів, творчих робіт тощо. Вивчення статистичних даних. Вивчення наукових джерел. Спостереження. Бесіда та інтерв'ю. Порівняльний метод.

Література: [33, 34, 35, 29]

Тема 2. Історія і сучасні тенденції розвитку соціальної роботи

У разі самостійного вивчення навчального матеріалу доцільно звернути увагу на *наступні аспекти*:

Соціальна допомога в давніх суспільствах. Соціальна допомога у Давньому Єгипті, Давньому Китаї, Греції, Римі, іудейському суспільстві. Основні тенденції у сфері соціальної допомоги європейських країн в XIII – XVIII ст. Зародження професійної соціальної роботи (кінець XIX - початок XX ст.). Передумови становлення професійної соціальної роботи. Суть процесу професіоналізації. Основоположники соціальної роботи у США.

Історичні корені розвитку соціальної допомоги в Україні. Соціальна допомога у громадах. Соціальна робота в Україні у складі СРСР. Благодійність в Україні як соціальний феномен. Волонтерський рух як соціальна робота.

Головні напрями розвитку соціальної роботи у світовому культурно-освітньому середовищі: держава як система соціального опікування, активність добровільних організацій, проблеми взаємовідносин професійної і волонтерської соціальної роботи, роль релігійних конфесій, захист дитинства, молодіжна політика, соціальна робота з сім'єю, інноваційні форми і методи соціальної роботи.

Література: [3, 10,11, 29, 32]

Тема 3. Правові акти та роль громадських організацій у розробці і здійсненні інтеграційної політики у сфері соціальної роботи, соціальної освіти у США

У разі вивчення навчального матеріалу доцільно звернути увагу на *діяльність*:

Ради з освіти в галузі соціальної роботи [Council on Social Work Education] (CSWE). До неї входить понад 2,5 тисячі провідних науковців та практиків з різних освітніх та професійних установ. Рада, як національне об'єднання освітніх програм з соціальної роботи та окремих фізичних осіб, забезпечує постійне підвищення якості соціальної роботи та її професійне практичне забезпечення, що сприяє зростанню рівня благополуччя як окремих людей, так і окремих родин та всієї спільноти, шляхом подолання соціальної нерівності та встановлення соціальної та економічної справедливості. CSWE здійснює свою місію у сфері вищої освіти шляхом створення і підтримки національних стандартів акредитації для бакалаврських та магістерських програм у галузі соціальної роботи, сприяє розвитку профільних факультетів, бере участь у міжнародному співробітництві, в сфері соціальної роботи та підтримує наукові дослідження. Неурядові організації, що займаються розробкою та інтеграційною політикою у сфері соціальної роботи і соціальної освіти: Міжнародна амністія (Amnesty International), Католицька служба допомоги (Catholic Relief Services), Міжнародний комітет спасіння

(International Resque Committee), Лікарі без кордонів (Medicins Sans Frontieres), Рятуйте Дітей (Save the Children), Червоний Хрест та ін.

Українська асоціація соціальних педагогів та спеціалістів із соціальної роботи (1992). Християнський дитячий фонд (1997). Досвід міжнародних проектів з соціальної роботи і соціальної освіти в Україні.

Література: [43, 56, 58]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

Моделі та технології соціальної роботи у США

Тема 4. Концептуально-організаційні моделі соціальної роботи і соціальної освіти у США

У разі самостійного опанування навчального матеріалу доцільно звернути увагу на *такі аспекти*:

Моделі соціальної роботи: державний патерналізм, соціальна інтеграція, компенсація і лібералізм, солідаризм тощо.

Загальна характеристика моделей підготовки фахівців соціальної роботи у США. Тенденції розвитку професійної підготовки фахівців соціальної роботи: академізація; зростання ролі наукових досліджень; диверсифікованість напрямів, рівнів, структури навчання; кооперація; секуляризація та зростання ролі держави в управлінні і фінансуванні шкіл; уніфікація навчальних планів; посилення уваги до проблем прав людини та прав національних меншин, застосування нових технологій.

Концептуальні засади розвитку соціальної освіти в Україні у контексті міжнародного досвіду.

Література: [13, 17, 20, 38,39]

Тема 5. Технології здійснення соціальної роботи з окремими категоріями реципієнтів

У разі самостійного вивчення навчального матеріалу доцільно звернути увагу на *такі аспекти*:

Соціальна допомога дітям у США. Система соціальної підтримки дитини. Організаційна структура соціальної допомоги дітям. Дитячі соціальні служби. Лікувально-профілактичні денні установи для дітей. Соціальна робота з безпритульними дітьми і дітьми, котрі втекли з дому. Соціальна робота з дітьми-інвалідами. Заступницька опіка.

Соціальна робота з жінками, які постраждали від насильства. Будинки-притулки для жінок, які постраждали від насильства. Консультативні служби для чоловіків, які усвідомлюють, що стали причиною насильства. Практика роботи амбулаторних консультацій для жінок.

Соціальна робота з інвалідами. Типи соціальних послуг для інвалідів: житло і обслуговування вдома; спеціалізоване житло; транспортні послуги; послуги перекладача; персональна допомога тим, хто бажає вчитися, працювати (консультація, кваліфікована порада тощо); адаптаційна підготовка (що допомагає інваліду пристосуватися до стану, який виник у результаті каліцтва чи хвороби); перебування в денних центрах; пансіонатах; будинках сімейного типу; лікарнях.

Соціальне обслуговування літніх людей. Процес деінституціалізації. Соціально-побутове обслуговування літніх громадян за місцем проживання, вдома. Типи соціальних послуг: транспортні послуги; телефон із постійним підключенням до сигнально-чергової системи; перебування в денних центрах; пансіонатах; будинках сімейного типу; будинках тимчасового перебування; лікарнях; будинках-інтернатах. Робота з родиною літніх людей.

Соціальна робота з мігрантами та біженцями передбачає використання трудового і професійного потенціалу мігрантів на новому місці проживання, в нових умовах. Ця діяльність полягає у допомозі у

працевлаштуванні мігрантів з урахуванням наявної у них кваліфікації і потреб ринку праці в місці їх нового перебування, розвиток системи самозайнятості та організація системи професійної підготовки і перепідготовки мігрантів. Соціальна робота з мігрантами та біженцями спрямована на подолання негативних психічних і психологічних наслідків причин, що спонукали людину залишити колишнє місце проживання, створення умов і можливостей для подальшого активного і повноцінного життя. Така робота повинна здійснюватися професійними фахівцями (психологи, психотерапевти, психіатри, психологи-консультанти).

Соціальна робота з військовослужбовцями та ветеранами війни

Один з найважливіших важелів у побудові сильної армії – це соціальна робота з військовослужбовцями, оскільки вона зміцнює бойовий дух захисників. Для цієї категорії громадян характерні невизначеність перспектив майбутнього життя, зміна стереотипів життєдіяльності, дефіцит сприятливого соціального середовища для соціалізації особистості.

Визначені проблеми не можуть бути вирішені без системного втручання соціальних працівників, реалізація професійної діяльності яких направлена на сферу допомоги людям в означених процесах соціального життя. Діяльність соціального працівника орієнтується на створення та підтримання сприятливих умов соціальної адаптації та соціалізації особистості. Вона повинна мати націленість на позитивний соціальний розвиток особистості поряд з вирішенням суб'єктивних проблем особистості. Її головним завданням є навчити людину самостійно вирішувати життєві проблеми, тобто адаптуватися до умов життя в соціальному середовищі, бо високий бойовий дух неможливий без соціально-економічного захисту військовослужбовців та членів їх сімей.

Література: [3,6,7,8,18,19,21,32]

Тема 6. Соціальна робота та підготовка соціальних працівників в США

Під час самостійного оволодіння навчальним матеріалом доцільно звернути увагу на *такі аспекти*:

Державний, регіональний і муніципальний рівні реалізації соціальних програм. Соціальне страхування і державна допомога – дві основні форми державної системи соціального забезпечення. Приватні системи страхування. Державне і приватне пенсійне забезпечення. Система додаткових виплат.

Основні види соціальної роботи: а) соціальна робота з індивідом; б) групова соціальна робота з людьми у безвихідних ситуаціях; в) соціальна робота в громадах. Психолого-педагогічна служба. Соціальна робота із сім'єю. Соціальна робота із дітьми та молоддю. Телефонна психологічна служба.

Мережа навчальних закладів, у яких здійснюється підготовка соціальних працівників у США: школи соціальної роботи, коледжі та університети. Вимоги до абітурієнтів цих навчальних закладів.

Триступенева шкала професійної кваліфікації соціальних працівників: ступінь бакалавра (чотири роки навчання у коледжі або школі соціальної роботи), ступінь магістра (два роки навчання в спеціалізованій школі на базі ступеня бакалавра).

Функції Ради з освіти у галузі соціальної роботи (CSWE – Council on Social Work Education): експертна оцінка національних програм підготовки фахівців соціальної роботи та акредитація програм вищої школи і магістратури.

Базові компоненти навчального плану професійної підготовки соціальних працівників у США: поведінка людини та соціальне оточення; соціальна політика та служби соціального забезпечення; практика соціальної роботи; дослідження; польова практика.

Література: [29, 33, 38]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3.

Системи соціальної роботи та соціальної освіти у США

Тема 7. Розвиток програм із соціальної роботи і соціальної освіти у США: традиції та сучасність

Під час самостійного оволодіння навчальним матеріалом доцільно звернути увагу на *такі аспекти*:

Програма з навчання соціальної роботи у США розпочалася в 1970 році (початкова назва "Соціальне благополуччя"). Її було запроваджено в рамках департаменту соціології, антропології, соціальної роботи та кримінального правосуддя. Нині Програма з навчання соціальної роботи вивчається у Відділенні поведінкових наук.

Програма з навчання соціальної роботи акредитована Радою з освіти соціальної роботи (CSWE). Студенти, які закінчують університет з дипломом BSSW, здобувають перший професійний рівень у практиці соціальної роботи. Випускники акредитованої програми соціальної роботи мають право на постійне членство та участь у Національній асоціації соціальних працівників (NASW), багатьох штатах можуть отримати ліцензії як соціальні працівники. Студенти, які закінчили акредитовану бакалаврську програму з соціальної роботи, вважаються достатньо підготовленими, коли подають заявку на вступ до акредитованої магістерської програми CSWE з соціальної роботи. Якщо вони прийняті, студенти можуть одержати кредит на здійснення роботи для отримання ступеня магістра, тим самим скорочуючи час, необхідний для отримання магістра наук у галузі соціальної роботи (MSSW) або магістра соціальної роботи (MSW).

Література: [38, 39,43]

Додаткова: [51,55,57]

Тема 8. Система навчання соціальної роботи у США: бакалаврські і магістерські програми

Під час самостійного оволодіння навчальним матеріалом доцільно звернути увагу на *такі аспекти*:

Вища освіта для випускників. Випускники рівня бакалавра, які пройшли акредитовану програму соціальної роботи, можуть претендувати на навчання на магістерському рівні з високим рівнем кваліфікації та суттєво скоротити час, необхідний для завершення навчання. Університети більшості штатів та коледжі з соціальної роботи пропонують програми підвищення кваліфікації претендентів з акредитованих бакалаврських програм, які можуть бути завершені через один рік. Більшість вищих шкіл з соціальної роботи забезпечують належні засоби для набуття високої кваліфікації.

Право на ліцензування. Регуляторні закони, що охоплюють практику соціальної роботи, обмежують видачу дозволу на соціальну роботу особам, які не здобули акредитовану соціальну освіту. У всіх штатах є закони, які регулюють практику соціальної роботи. Такі закони були прийняті державним законодавством штатів для надання ліцензій на соціальну роботу на рівні магістра у 1980-х та доповнені для забезпечення навчання соціальної роботи на бакалавраті у 2008 році.

Гранти для навчальних закладів. Федеральний уряду виділяє спеціальні гранти для навчальних закладів для підтримки програм соціальної роботи за умови що у них акредитовані освітні програми соціальної роботи.

Література: [36, 38]

Додаткова: [51,55,57]

Тема 9. Становлення і розвиток системи соціальної роботи в Україні в умовах децентралізації

Під час самостійного оволодіння навчальним матеріалом доцільно звернути увагу на *такі аспекти*:

Історія соціальної роботи в Україні. Становлення і розвиток сучасної системи соціального обслуговування населення в Україні. Нормативно-правове забезпечення соціальної роботи:

В Україні наявна законодавча база, яка складається із переліку нормативних актів, що регламентують соціальну роботу та захист населення, — всього 46 законів і указів Президента України, декрети Кабінету Міністрів України, постанови Кабінету Міністрів України, розпорядження Президента України та Кабінету Міністрів України, накази — всього 88 документів.

Література [13,15,18]

Тема 10. Система управління соціальною роботою в Україні.

Соціальні служби України

Сім'я як об'єкт соціальної роботи. Соціальна робота у сфері зайнятості. Соціальний захист дитинства. Соціальний захист інтересів жінок. Соціальна турбота щодо працевлаштування й побуту інвалідів. Соціальна робота з людьми похилого віку. Соціальна робота з молоддю. Міграція і проблеми соціальної роботи. Девіантна поведінка як проблема соціальної роботи. Соціальний захист малозабезпеченого населення.

Формування багаторівневої системи підготовки фахівців соціальної роботи. Підготовка кадрів вищої наукової та педагогічної кваліфікації через аспірантуру й докторантуру. Професійна перепідготовка і додаткові види підготовки й підвищення кваліфікації соціальних працівників.

Необхідність формування та вдосконалення державних освітніх стандартів вищої професійної освіти за спеціальністю “Соціальна робота”.

Перехід до нової моделі соціальної роботи в умовах децентралізації. Нові виклики для системи підготовки фахівців із соціальної роботи в Україні.

Інноваційні освітні технології в підготовці кадрів для соціальної роботи.

Література: [1, 2, 4]

Додаткова: [11, 31, 34]

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Основні етапи становлення соціальної роботи у США
2. Специфіка соціальної роботи з сім'єю у США
3. Соціальна робота в середніх навчальних закладах США
4. Психолого-педагогічна служба та її організаційні засади
5. Діяльність телефонної психолого-педагогічної служби у США
6. Американський досвід попередження жорстокого ставлення до дітей
7. Система професійної підготовки соціальних працівників у США
8. Порівняльний аналіз систем професійної підготовки соціальних працівників в США і Україні
9. Сутність діяльності Національної Асоціації соціальних працівників США
10. Історія розвитку соціальної роботи у США
11. Принципи соціального забезпечення, соціальної справедливості й рівності в соціальній роботі у США
12. Діяльність соціальних служб у США
13. Порівняльний аналіз діяльності соціальних служб США і України
14. Зміст і форми соціальної роботи у громаді
15. Характеристика професійної підготовки соціальних працівників у США
16. Можливість використання досвіду організації соціальної роботи у США та в Україні
18. Специфіка соціальної роботи з дітьми і молоддю у США Особливості системи соціального захисту та соціального забезпечення у США
19. Специфіка сучасних тенденцій розвитку соціальної роботи у США
20. Соціальна робота та соціальна педагогіка у США
21. Система професійної підготовки соціальних працівників у США
22. Порівняльний аналіз систем професійної підготовки соціальних працівників у США та в Україні
23. Історія розвитку соціальної роботи в Україні

24. Порівняльний аналіз діяльності соціальних служб в США та Україні
25. Система управління соціальною роботою в Україні
26. Молодіжна соціальна політика в США та в Україні
27. Порівняльний аналіз основних форм і методів соціальної роботи в Україні та у США
28. Основні тенденції у розвитку соціальної роботи в світі.

НАСТАНОВИ ДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТУ

Обираючи тему реферату, студент на власний розсуд опрацьовує *одну* або *три* із запропонованих у переліку тем (з різних навчальних модулів). Варто обирати так, щоб вона викликала інтерес або була пов'язана з практичною діяльністю студента, а також сприяла максимальному застосуванню знань та набуттю практичного досвіду. Одна тема обирається в разі великого обсягу знайденого матеріалу, три теми – в разі невеликих обсягів матеріалів на кожен окрему тему.

При підготовці реферату студент має ознайомитись з навчальними матеріалами, вміщеними до списку літератури, а також самостійно виконати пошук літератури з обраного питання. Необхідно знайти відповідні ресурси з обраної тематики, розділи, які містять матеріал щодо конкретного питання та ретельно вивчити (прочитати, зрозуміти, законспектувати).

У рефераті потрібно концентровано викласти основний зміст відповідей на поставлені питання. З кожного питання необхідно зробити короткий висновок. Відповіді на питання повинні бути досить повними, самостійними, відображати рівень загальної культури та спеціальних знань студента.

Обсяг реферату – 7 – 10 сторінок друкованого тексту. На початку роботи потрібно вказати тему реферату, викласти зміст реферату, який відбиватиме структуру роботи (чіткий порядок побудови тексту, зв'язок між окремими частинами). **Структура реферату** має бути такою: титульний лист (назва навчального закладу, інститут; кафедра, дисципліна, з якої виконується

реферат; тема; прізвище, ім'я та по-батькові студента, який виконав реферат; прізвище, ім'я та по-батькові викладача, який має перевірити реферат; місто та рік виконання роботи); план роботи; вступ (де викладена актуальність та основні положення обраної теми, об'єкт та предмет аналізу); основна частина (основний зміст розглянутих питань); висновки; список використаної літератури (потрібно вказати навчальні посібники та додаткову літературу, що використані при написанні).

Особливу увагу слід приділити **оформленню** реферату. Він повинен бути виконаний охайно, ретельно. Кожне питання, має підпитання, закінчується коротеньким висновком. Кожен розділ роботи починається з нової сторінки. Всі сторінки мають бути пронумеровані (крім першої - титульної) відповідно до плану роботи.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ СТУДЕНТІВ З КУРСУ «ОСВІТА СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ: ДОСВІД США»

1. Зробити план-проспект основних правових актів, що регулюють сферу соціальної роботи у США
2. Розробити план-проспект основних моделей соціальної роботи у США.
3. З'ясувати, які елементи позитивного досвіду соціальної освіти у США можуть бути впроваджені в Україні.
4. Зробити порівняльний аналіз системи підготовки фахівців соціальної сфери у США та Україні: організаційний аспект.
5. Охарактеризувати основні форми навчання соціальної роботи у США. Визначити основні аспекти.
6. Описати досвід використання інноваційних технологій у соціальній роботі і соціальній освіті США. Чи доцільно використовувати цей досвід в Україні?

7. Особливості впровадження зарубіжних методів навчання соціальної роботи в Україні.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

Для активізації самостійної роботи студентів та здійснення поточного контролю знань пропонується виконання індивідуальних та творчих завдань. Теми індивідуальних та творчих завдань допомагають активізувати комунікативні аспекти навчального процесу, надають студенту можливість розкрити свій творчий потенціал.

Індивідуальні та творчі завдання можуть мати як теоретичний, так і практичний характер. Ці форми самостійної роботи студентів розглядаються, по-перше, як метод популяризації соціального знання, по-друге, як можливість побачити позицію студента та спосіб її реалізації, по-третє, як метод активізації навчальної свідомості, подолання стереотипів та пошук нових форм вивчення соціальної дійсності. Підґрунтям для цього виступає сама форма завдання, яка поєднує індивідуальну позицію студента з необхідністю наукового її обґрунтування. Крім інтелектуального напруження, яке сприяє активізації мислення студента, творче завдання дає змогу найбільш повно розкритися студенту, адже він бачить необхідність самостійного заглиблення у проблему, що досліджується.

Виконання індивідуальних та творчих завдань формує у студента:

- навички формулювання і аргументування власної точки зору;
- вміння аналізувати складні суспільні проблеми;
- вміння самостійно здобувати необхідну інформацію;
- навички критичного аналізу соціальної реальності та застосування набутих теоретичних знань для їх практичного вирішення.

Використовуючи програмне забезпечення MS Power Point, студент у довільній формі презентації викладає основні положення обраних тем.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Визначити актуальність вивчення досвіду соціальної роботи.
2. Дати характеристику методам вивчення досвіду соціальної роботи у США.
3. Історичні етапи розвитку соціальної роботи у США.
4. Міжнародні акти в соціальній сфері глобального характеру.
5. Основні напрями діяльності неурядових організацій, які займаються розробкою та інтеграційною політикою у сфері соціальної роботи.
6. Проаналізувати основні моделі соціальної роботи у США.
7. Здійснити порівняльний аналіз моделей соціальної роботи.
8. Соціальна робота з дітьми та молоддю у США.
9. Соціальна робота з жінками.
10. Соціальна допомога літнім людям.
11. Соціальна робота з людьми із особливими потребами.
12. Державний, регіональний, муніципальний рівні реалізації соціальних програм.
13. Основні види соціальної роботи в США
14. Професійна підготовка соціальних працівників у США
15. Здійснити порівняльний аналіз соціальної роботи США та України
16. Історія розвитку соціальної роботи у США.
17. Рівні соціальної роботи у США.
18. Професійна підготовка соціальних працівників у США.
19. Зробити порівняльний аналіз діяльності соціальних працівників у США та Україні.
20. В чому полягає різниця у вимогах до працівників сфери соціальної роботи та соціальної педагогіки в США та в Україні.
21. Розкрийте сутність державних освітніх стандартів у галузі соціальної роботи в США.
22. Розкрити сутність поняття «держава загального добробуту»

23. Які елементи позитивного досвіду соціальної освіти у США можуть бути впроваджені в Україні?
24. Діяльність соціальних служб у США
25. Які особливості організації соціальної роботи в школах США.
26. Які особливості організації соціальної роботи у вишах США.
27. Оцініть досвід роботи психолого-педагогічної служби.
28. Проведіть порівняльний аналіз організаційних моделей підготовки фахівців соціальної роботи в США і Україні. Охарактеризуйте актуальні проблеми, спільне та відмінне в їх розвитку.
29. Розкрийте специфіку системи соціального захисту та соціальної роботи з дітьми у США.
30. Визначте актуальність вивчення зарубіжного досвіду соціальної роботи.
31. Дайте характеристику методам вивчення зарубіжного досвіду.
32. Історичні етапи розвитку соціальної роботи.
33. Міжнародні акти в соціальній сфері глобального характеру.
34. Основні напрями діяльності неурядових організацій, які займаються розробкою та інтеграційною політикою у сфері соціальної роботи.
35. Соціальна робота з людьми із особливими потребами.
36. Зробити порівняльний аналіз діяльності соціальних працівників у США та Україні.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Артеменко І.Е. Підготовка менеджерів соціальної роботи до соціальної роботи із закритими групами клієнтів //Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. — Вип. 18. — Зб. наукових праць. К.: НПУ, 2014. С.186 - 192.
2. Бибик Д.Д. Професійна спрямованість у становленні відповідальності майбутніх працівників соціальної сфери // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. — Вип. 16. — Зб. наукових праць. К.: НПУ, 2013. С.48-53.
3. Бибик Д.Д. Інноваційно-педагогічні технології підготовки соціального працівника у європейському контексті /Д.Д. Бибик // Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Соціальна політика: концепції, технології, перспективи». – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2015.
4. Вайнола Р. Х.Особистісний розвиток майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки: монографія /Вайнола Р. Х.; за ред. С. О. Сисоєвої; М-во освіти і науки України, НПУ імені М. П. Драгоманова. – Запоріжжя: ХНРБЦ, 2008. – 460 с.
5. Вайнола Р.Х.Змістові аспекти професійної підготовки майбутнього соціального педагога у вищому навчальному закладі / Р.Х.Вайнола //Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 11.Соціальна робота. Соціальна педагогіка. зб. наукових праць. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2010. – Випуск 11.– С.60-68.
6. Голубенко Т.О.Професійна підготовка соціальних працівників до роботи з людьми, які живуть із ВІЛ/СНІДом/ Т.О.Голубенко //Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка: Зб. наукових праць. Випуск 9. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. С. 23-28.

7. Голубенко Т.О. Роль практичної підготовки у формуванні готовності майбутніх соціальних працівників до патронажної роботи з людьми похилого віку / Т.О.Голубенко //Соціальна політика: концепції, технології, перспективи: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 18-19 квітня 2013р.) / Укл. А.О.Ярошенко, Т.О.Голубенко. – К.: Вид-во НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2013. □С. 50-53.
8. Головка Н. І.Активізація творчих здібностей студентів під час самостійної роботи / Н.І. Головка // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка: Зб. наукових праць. Випуск 12. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. С. 30-37.
9. Дьоміна Г.А.Психологічні особливості емпатії студентів – майбутніх соціально-психологічних працівників /Г.А. Дьоміна //Актуальні проблеми психології: Зб.наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України / За ред. С.Д. Максименка. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2013. – Том VII. – Вип. 32. – С. 73-79.
10. Дем'янчук О. Політична освіта. Місток між державою та громадянським суспільством. // Громадянське суспільство: проблеми теорії та практики. – К.: НаУКМА 2008. – с. 69.
11. Дьюї Дж. Демократія і освіта. – Львів: Літопис. 2003. – 294 с.
12. Дубич К. В.Угода про асоціацію між Україною та ЄС як перспектива для підвищення ефективності вітчизняної системи соціального захисту населення / К. В.Дубич // Університетські наукові записки. – 2014. – № 4. – С. 211-216.
13. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. – К.: Грамота, 2005. – С. 6.
14. Капська А.Й.Деякі аспекти професійної підготовки соціальних педагогів і соціальних працівників // Соціалізація особистості. Педагогічні науки:

- зб. наук. пр. НПУ імені М. П. Драгоманова / за заг. ред. А. Й. Капської. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – Т. 28. – С. 3-13.
15. Капська А.Й. Підготовка волонтерів до соціальної роботи: навчально-методичний комплекс/ За ред. А. Й. Капської. – К.: ДЦССМ, 2005.– 152 с.
 16. Карпенко О.Г. Соціальний працівник: деякі аспекти професійної підготовки: [навчально-методичний посібник] / О.Г. Карпенко. □ К.: ДІРСМ, 2007. 144 с.
 17. Карпенко О.Г. Професійна підготовка соціальних працівників в умовах університетської освіти: науково-методичний та організаційно-технологічний аспекти. Монографія. / О.Г. Карпенко / [за ред. С.Я.Харченко]. Київ-Дрогобич: Коло, 2007. 374 с.
 18. Литва Л.А., Савінова Н.А., Ярошенко А.О. Правове забезпечення соціальної політики України в умовах розвитку інформаційного суспільства: Монографія / Н.А. Савінова, А.О. Ярошенко, Л.А. Литва. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – 270 с.
 19. Мельничук О.Б. Психологічні особливості особистісної установки «альтруїзм-егоїзм» у майбутніх фахівців соціальної сфери / О.Б.Мельничук //Актуальні питання сучасних педагогічних та психологічних наук: Збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції: (21-22 березня 2014 р., м. Одеса) / Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2014. – С.24-27.
 20. Міхеєва О.Ю. Особливості підготовки соціальних педагогів та соціальних працівників за кордоном / О.Ю. Міхеєва//Педагогічна освіта: теорія і практика: Зб. Наукових праць. №11 – Ч. 1. - 2009. С. 185-189.
 21. Міхеєва О. Особливості підготовки соціальних педагогів до роботи з прийомними сім'ями / О. Міхеєва // Збірник наукових праць / За ред. Коцур В.П. – Переяслав - Хмельницький, 2014. С. 149-151.

22. Отрешко Н. Ідеологія соціальної політики сучасних держав // Соціологія: теорія, методологія та маркетинг. – 2013. - №3. – С.86-93.
23. Отрешко Н.Б. Ідеологія соціальної політики в сучасній Україні // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України. – Т. VII. Екологічна психологія. – Вип.32. – С.181-188.
24. Пасічніченко С.В. Місце і роль інститутів самоорганізації громадян у реалізації соціальної політики / С.В. Пасічніченко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки», 2013. – Випуск 6. – Том 1. – С. 90-93.
25. Романова Н.Ф. Інноваційні форми підготовки майбутніх спеціалістів соціальної сфери у вищій школі // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. - 2007. - № 2– С. 42-48.
26. Савельчук І.Б. Деякі аспекти інноваційності в процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. – Серія № 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка: Зб. наук. праць. – Випуск 15. - К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. С.3-9.
27. Ткач І.Я. Соціальна робота в Україні: проблема трансформації / І.Я. Ткач // Науковий вісник. Серія «Філософія» – Харків: ХНПУ, 2009. – Вип. 30. – С. 132-139.
28. Черненко М.В. Нормативно-правова база соціального захисту працівників освіти України / М.В. Черненко // Науковий Часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка: збірник наукових праць. – Випуск 9. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – С. 53-59.
29. Ярошенко А.О. Актуальні проблеми соціальної політики України: Навч. посібник / А.О. Ярошенко, Н.Б. Отрешко, С.В. Толстоухова [та ін.]; за ред А.О. Ярошенко. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – 222 с.

30. Adam, N., Zosky, D. L., & Unrau, Y. A. (2004). Improving the research climate in social work curricula: Clarifying learning expectations across BSW and MSW research courses. *Journal of Teaching in Social Work, 24*(3/4), 1–18.
31. Anastas, J. W. (2012). *Doctoral education in social work*. New York, NY: Oxford University Press.
32. Austin, D. M. (2003). History of research in social work. In R. A. English (Ed. in Chief), *Encyclopedia of social work* (19th ed., 2003 Supplement, pp. 81–94). Washington, DC: NASW Press.
33. Cameron, P. J., & Este, D. C. (2008). Engaging students in social work research education. *Social Work Education, 27*(4), 390–406.
34. Council on Social Work Education. (2013). *2012 Statistics on social work education in the United States*. Alexandria, VA.
35. Davis, S., Gervin, D., White, G., Williams, A., Taylor, A., & McGriff, E. (2013). Bridging the gap between research, evaluation, and evidence-based practice. *Journal of Social Work Education, 49*(1), 16–29.
36. Dunlap, K. M. (1993). A history of research in social work education: 1915–1991. *Journal of Social Work Education, 29*(3), 293–301.
37. Elliott, W., Choi, E., & Friedline, T. (2013). Online statistics labs in MSW research methods courses: Reducing reluctance toward statistics. *Journal of Social Work Education, 49*(1), 81–95.
38. Fong, R. (2012). Framing education for a science of social work missions, curriculum, and doctoral training. *Research on Social Work Practice, 22*(5), 529–536.
39. Howard, M. O., & Allen-Meares, P. (2006, October). *Teaching evidence-based practice: Strategic and pedagogical recommendations for schools of social work*. Paper presented at the Improving the Teaching of Evidence-Based Practice Symposium, University of Texas at Austin, Austin, TX.

40. Institute for the Advancement of Social Work Research. (2005). *Directory of social work research grants awarded by the National Institutes of Health, 1993–2005*. Washington, DC: IASWR.
41. Jensen, J. M. (2005). Connecting science to intervention: Advances, challenges, and the promise of evidence-based practice. *Social Work Research, 29*(3), 131–135.
42. Kapp, S. A. (2006). Bringing the agency to the classroom: Using service-learning to teach research to BSW students. *The Journal of Baccalaureate Social Work, 12*(1), 56–70.
43. Kirk, S. A. (1999). Good intentions are not enough: Practice guidelines for social work. *Research on Social Work Practice, 9*(3), 302–310.
44. Kirk, S. A., & Reid, W. J. (2001). *Science and social work: A critical appraisal*. New York, NY: Columbia University Press.
45. Lowe, L. A., & Clark, J. (2009). Learning about social work research through service-learning. *Journal of Community Engagement and Scholarship, 2*, 50–59.
46. Rubin, A. (2000). Editorial: Social work research at the turn of the millennium: Progress and challenges. *Research on Social Work Practice, 10*(1), 9–14.
47. Task Force on Social Work Research. (1991). *Building social work knowledge for effective services and policies: A plan for research development*. Austin, TX: School of Social Work, University of Texas at Austin.
48. Wells, M. (2006). Teaching notes. Making statistics “real” for social work students. *Journal of Social Work Education, 42*(2), 397–404.
49. Bandura A. Social Learning Theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall. – 1977. – 247 p.
50. Boyte H.C. Reinventing Citizenship as Public Work. Citizen-Centered Democracy and the Empowerment Gap. Kettering Foundation. – 2013. – p. 40.

51. *Dewey J.* The Public and its Problems. Swallow Press. – 1954. – P. 212.
52. *Gould J. E.* The Chautauqua Movement. State University of New York Press, –1961. – 326 p.
53. *Knoester M.* Democratic Education in Practice: Inside the Mission Hill School. Teachers College Press 2012, - 208 p.;
54. *Mathews D.*, Is There a Public for Public Schools? Kettering Foundation Press. – 1996. – 81 p.
55. *Mathews D.* The Ecology of Democracy. Kettering Foundation Press. – 2014. – 231 p.
56. *Miller Ron*, Free Schools, Free People: Education and Democracy After the 1960s. SUNY Press, – 2002, – 202 p.
57. *Mondale S., (Ed.)* School: The Story of American Public Education. Beacon Press, - 2002. – 256 p.
58. *Yankelovich D.* The Magic of Dialogue: Transforming conflict into Cooperation. New York. Simon & Shuster. – 1999. – 240 p.